

Talousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta (HE 139/2020 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Ismo Tuominen, sosiaali- ja terveysministeriö
- hallitussihteeri Sami Teräväinen, työ- ja elinkeinoministeriö
- yksikön päällikkö Riku-Matti Lehikoinen, Etelä-Suomen aluehallintovirasto (etäkuuleminen)
- tutkimusprofessori Mika Maliranta, Kilpailu- ja kuluttajavirasto (etäkuuleminen)
- toimitusjohtaja Timo Lappi, Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry
- puheenjohtaja Annika Rönni-Sällinen, Palvelualojen ammattiliitto PAM ry (etäkuuleminen)
- asiantuntija Karoliina Katila, Suomen Yrittäjät ry (etäkuuleminen)
- ravintoloitsija Henri Alén (etäkuuleminen)

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Suomen Varustamot ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Hallituksen esityksen keskeinen sisältö ja tavoitteet. Lainsäädäntöehdotus on jatkoa voimassa olevalle, kuluvan kuun lopussa lakkaavalle lainsäädännölle, jonka nojalla ravitsemisliikkeille voidaan asettaa tilapäisiä rajoituksia ja velvoitteita liittyen niiden aukioloon, anniskeluoikeuksiin, asiakaspaikkojen käyttöasteeseen ja toiminnan järjestämiseen ylipäänsä koronavirustartuntojen leviämisen hillitsemiseksi. Lainsäädäntöehdotus on sisällöllisesti täysin sama kuin hallituksen esityksessä HE 72/2020 vp.

Nyt käsittelyssä olevan lain nojalla annettavalla määräaikaisella valtioneuvoston asetuksella annettaisiin lisäksi tarkempia säännöksiä edellä mainituista rajoituksista ja velvollisuuksista sekä

Valiokunnan lausunto TaVL 21/2020 vp

siitä, millä maantieteellisillä alueilla rajoituksia sovelletaan. Yhdenmukaisesti aiemman rajoituslainsäädännön kanssa nämä säännökset eivät koskisi henkilöstöravintolatoimintaa eivätkä ruuan ja juoman noutomyyntiä.

Talousvaliokunta on käsitellyt lainsäädäntöehdotusta oman toimialansa näkökulmasta, yhdenmukaisesti aiemman valiokuntakäsittelyn (TaVL 9/2020 vp — HE 72/2020 vp) kanssa.

Toimintaympäristö. Aikaisempi ravitsemistoimialan rajoituslainsäädäntö säädettiin olosuhteissa, joissa pidettiin todennäköisenä tai ainakin mahdollisena, että tartuntatilanne pahenee eksponentiaalisesti kevään edetessä kriisiyttyäen terveydenhuollon toiminnan, kun viruspotilaat täyttäsivät hoitokapasiteetin. Vaikka tuolloin oli selvää, että päätöksiä joudutaan tekemään epätäydellisen taustainformaation perusteella, olivat muiden tartuntatilanteessaan Suomea edellä olevien valtioiden esimerkit tilanteen kehittymisestä sillä tavoin vakavaa huolta herättäviä, että eduskunta piti perusteltuna soveltamisalaltaan laajan rajoituslainsäädännön hyväksymistä ennakkollisena estämistoimenpiteenä.

Käsillä olevan lainsäädäntöehdotuksen ympäristö ja tietopohja ovat jossain määrin erilaisia. Vaikka virukseen ja sen leviämistapaan liittyy edelleen merkittäviä epävarmuuksia, tietopohja on kuitenkin vahvistunut. Korona-viruksen pääasiallinen tarttuminen tapahtuu pisarakontaktissa — ja mahdollisesti myös hengittämällä ilman aerosolihiukkasia. Mitä pidempään ja tiiviimmin samassa sisätilassa oleskellaan, sitä suuremmaksi riski tartuntaan kasvaa. Nykytiedon valossa pidetään varsin mahdollisena, ettei viruksen leviäminen yhteiskunnassa tule täysin katoamaan vielä pitkään aikaan. Epidemian arvioidaan jatkuvan edelleen mahdollisesti vuoroin kiihtyen ja laantuen ainakin siihen saakka, kun väestön tehokkaiden rokotusten arvioidaan toteutuvan. Yli puoli vuotta kestäneet poikkeukselliset olosuhteet ovat kuluttaneet sekä yritysten että työntekijöiden taloudellisia puskureita ja siten mahdollisuuksia ottaa vastaan uusia ulkoisia shokkeja. Tämän valossa on tärkeää, että nyt tehtävät päätökset ottavat huomioon olosuhteiden muutokset ja ovat pitkällä aikavälillä kestäviä.

Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että epätavanomaisten olosuhteiden pitkittyessä rajoitussäätely on tarkkarajaista ja kohdistuu sellaisiin toimintoihin, joiden rajoittamisen on todettu olevan kaikkein vaikuttavinta viruksen leviämisen estämiseksi. Myös perustuslakivaliokunta (PeVL 7/2020 vp) on kiinnittänyt asiaan huomiota korostaen elinkeinotoiminnan rajoitusten välttämättömyyden edellytystä.

Vaikutukset kilpailuolosuhteisiin. Talousvaliokunta on ravitsemisliikkeiden tukitoimia arvioi-
dessaan (TaVM 11/2020 vp — HE 67/2020 vp) kiinnittänyt huomiota erityyppisten yritysten lainsäädännöllisen kohtelun kilpailuneutraliteettiin. Nyt käsillä olevan rajoituslainsäädännön käsittelyn yhteydessä on tuotu esille, että kaavamainen, kaikkiin toimijoihin yhdenmukaisesti kohdistuva sääntely on osaltaan vaikuttava tekijä pyrittäessä luomaan tasapuolisia kilpailun edellytyksiä.

Ehdotettujen rajoitusten arviointia. Edellä sanottua täydentäen talousvaliokunta toteaa, että nyt esitettyjen rajoitusten kaavamaisuus palvelee sääntelyn ennakoitavuuden tavoitetta, mutta rajoitusten koettua oikeutusta voi rapauttaa se, että niiden piiriin tulee myös sellaista toimintaa ja tilanteita, joissa tartuntariskiä olisi mahdollista hallita ravitsemisliikkeiden omaehtoisin järjeste-

Valiokunnan lausunto TaVL 21/2020 vp

lyin. Talousvaliokunta pitää rajoituksia lähtökohtaisesti oikeana ratkaisuna epidemian hillitsemiseksi, mutta nyt ehdotetun sääntelyn mukaiset, varsin vähän joustomahdollisuuksia sisältävät kriteerit aiheuttavat kysymyksiä tarkoituksenmukaisuudesta. Käsillä olevan lainsäädännön lähtökohta on sama kuin aiemman hallituksen esityksen (HE 72/2020 vp), jonka käsittelyn yhteydessä talousvaliokunta totesi, että lähtökohta siitä, että 50 % ravintolan asiakaspaikoista voidaan määrätä rajoitustoimien piiriin, ei ota riittävästi huomioon tiloiltaan erilaisia ja eri kokoisia ravintoloita eikä sitä, kuinka paljon tilaa asiakasta kohden olisi käytössä tai kuinka asiakastilat on muutoin järjestetty. 50 %:n raja saattaa usean ravintolan tapauksessa tarkoittaa sitä, että liikettä ei ole kannattavaa pitää lainkaan avoinna. Tällöin rajoitus vähentää taloudellista toimeliaisuutta arvioitua enemmän, mikä vaikuttaa myös rajoitusten tuomien epidemiologisten hyötyjen ja yhteiskunnallisten muiden kustannusten väliseen tasapainoon.

Talousvaliokunta toistaa aiemman lainsäädännön käsittelyn yhteydessä lausumansa, jonka mukaan, jos asiakaspaikoista sallittaisiin täyttää esimerkiksi 60 % tai 75 %, voisivat myös jotkin pienet ravitsemisliikkeet jatkaa toimintaansa taloudellisesti kestäväällä tavalla etäisyyksistä velvoitavasti huolehtien. Tällöin niiltä tulisi luonnollisesti edellyttää muiden viruksentorjuntatoimien korostettua toimeenpanoa. Yhtenä sääntelyn sallimana vaihtoehtona voisivat olla minimietäisyydet, velvoite osoittaa asiakkaille istumapaikat taikka järjestää viruksen leviämisen fyysiset esteet asiakkaiden väleihin. Pienten ravitsemisliikkeyksiköiden suhteen on myös huomattava, etteivät ne voi muodostua laajojen massatartuntojen lähteeksi kokonsa vuoksi.

Talousvaliokunta muistuttaa, että vaikka anniskelun rajoittaminen katsotaan lähtökohdiltaan perustelluksi, hallituksen esityksessä viitatut perusteet humalahakuisesta juomisesta ja tästä seuraavasta varomattomuudesta eivät koske kaikkea ravitsemistoimintaa yhtäläisesti. Voidaan esittää kysymys, olisiko sääntelyn tavoite yhtä lailla toteutettavissa esimerkiksi yksinomaan anniskelun rajoituksella ja etäisyyksien sääntelyllä ilman erillistä säännöstä aukioloajasta. Tämä mahdollistaisi esimerkiksi ruokaravintoloille suuremman asiakasvolyymien (useampi kattaus pöytää kohti yhden illan aikana) terveysturvallisuudesta tinkimättä. Lisäksi nousee esiin kysymys siitä, että jos rajoituksen perusteena ovat humalahakuisen käyttäytymisen mukanaan tuomat riskit, onko rajoitusta perusteltua kohdentaa sellaisiin toimijoihin, joissa ei alun alkaenkaan ole anniskelutoimintaa.

Talousvaliokunta huomauttaa, että yhteiskunnan ympärivuorokautisen toiminnan edellytyksenä on, että esimerkiksi erilaiset kuljetuspalvelut (tavaralogistiikka, taksipalvelut), pelastustoimi tai muut yöaikaan ajoittuvan toiminnan harjoittajat tarvitsevat ja hyödyntävät ravitsemisliikkeiden palveluita yöaikaan. Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että yhteiskunnan ympärivuorokautista toimintaa palveleva ravitsemistoiminta ei esty tämän lainsäädännön seurauksena.

Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on noussut esille myös kysymys ravitsemispalvelujen tarjoamisesta eri liikennevälineissä. Erityisesti meriliikenteen ravitsemispalvelujen tarjoamisen on kerrottu vaikeutuvan, mikäli ehdotettua sääntelyä sovelletaan sellaisenaan aluksiin, joiden satamasta lähtö sijoittuu ilta-aikaan. Asiantuntijakuulemisessa on esitetty huoli siitä, ettei aluksilla ole näillä reunaehdoilla mahdollista järjestää ravitsemispalveluita kattavasti kaikille matkustajille erityisesti, kun asiakaspaikkojen määrä on rajoitettu puoleen normaaliaikojen kapasiteetista. Talousvaliokunta pitää huolta aiheellisena ja tähdentää, että ravitsemispalveluiden rajoitusten piiriin kuuluisi myös rahti- ja muuta työmatkaliikennettä, joka on Suomen talouden kannalta

Valiokunnan lausunto TaVL 21/2020 vp

olennaista saada toimimaan mahdollisimman sujuvasti. Rajoitusten soveltaminen näihin aluksiin on myös omiaan luomaan Suomen lipun alla seilaaville aluksille epäedullisen kilpailuasetelman; muiden valtioiden lipun alla seilaavat alukset voivat järjestää ravitsemispalvelunsa tämän lain-säädännön niitä rajoittamatta.

Rajoitusten maantieteellinen ulottuvuus. Ehdotetun sääntelyn alueellisen soveltamisalan osalta talousvaliokunta viittaa aiempaan majoitus- ja ravitsemistoimintaa koskevan lain tilapäisestä muuttamisesta antamaansa mietintöön (TaVM 5/2020 vp — HE 25/2020 vp). Rajoitusten hyväksyttävyyden arviointiin sisältyi keskeisesti ajatus rajoitusten alueellisesta porrastamisesta infektiotilanteen mukaisesti välttämättömyyden edellytystä korostaen. Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että rajoitukset voidaan ottaa käyttöön vain niillä alueilla, joilla ne ovat välttämättömiä.

Myös nyt ehdotettu sääntely sisältää mahdollisuuden alueelliseen porrastukseen. Keväällä sääntelyn valtakunnallisuuden perusteena oli ajatus siitä, että uuden tartuntakeskittymän muodostuminen ennakoimattomasti missä tahansa on mahdollista. Tämä uhkakuva on myös toteutunut josain määrin. Toimien tulisi olla riittävän ennakkollisia, jotta yhteiskunnan laajamittainen sulkeminen voidaan välttää. Ottaen huomioon toimintaympäristön muuttuminen edellä tässä lausunnossa kuvatulla tavalla nykyisessä epidemiatilanteessa ei olisi tarkoituksenmukaista säätää ehdotetun kaltaisia rajoituksia lähtökohtaisesti valtakunnallisiksi ilman alueellista porrastamista.

Talousvaliokunta korostaa rajoitusten alueellisen arvioinnin merkitystä erityisesti ottaen huomioon, että nyt ehdotettu sääntely on suunniteltu olemaan voimassa varsin pitkään, helmikuun 2021 loppuun asti. Saadun selvityksen mukaan rajoituksia on mahdollista eriyttää alemmanasteisen sääntelyn (valtioneuvoston asetus) ja AVI:n päätösten kautta. Talousvaliokunta korostaa, että sääntely ja alueellinen harkintavalta mahdollistavat joustamisen kulloisenkin tautitilanteen perusteella. Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että rajoituksia puretaan tautitilanteen sen salliessa.

Vaikutukset julkistalouteen. Elinkeinoharjoittamisen rajoituksilla on suora vaikutus verokertymään ja julkistalouteen ja siten viime kädessä siihen, minkälaiset mahdollisuudet Suomessa on pitää yllä julkisia palveluita terveydenhoito mukaan lukien. Päätöksenteossa tulee varmistaa julkistalouden ja siten myös terveydenhoitojärjestelmämme toimintakyky myös pitkällä aikavälillä ja myös muiden terveydenhuollon asiakkaiden kuin koronaviruspotilaiden hoito. Tämä huomioiden nyt ehdotetuissa rajoituksissa ei ole kysymys yksinomaan arvovalinnasta terveyden ja talouden välillä, vaan kysymys on tätä huomattavasti monisyisempi, yhteiskunnallisten kustannusten punnintaa edellyttävä.

Päätelmät. Saatujen kokemusten valossa on selvää, ettei mikään yksittäinen toimi pysty estämään viruksen leviämistä, vaan on tärkeää käyttää laajaa ja riittävän ennakoivaa keinovalikoimaa. Talousvaliokunta huomauttaa, että laaja keinovalikoima voi parhaimmillaan merkitä myös tehokkaammin oikeaan osuvaan ja vaikuttavampaa toimien kohdentamista erilaisiin tilanteisiin ja olosuhteisiin.

Ravitsemisliikkeiden toiminnan kannalta olennainen ero kevääseen on, että tuolloin rajoituslain-säädäntö osui ajankohtaan, jolloin toimintojen osittainen siirtäminen erilaisiin ulkotilaratkaisuihin oli mahdollista ja osoittautui monelle yrittäjälle toiminnan kannattavuutta tukeneeksi tekijäk-

Valiokunnan lausunto TaVL 21/2020 vp

si. Tämä mahdollisuus on käsillä olevan lainsäädäntöehdotuksen soveltamisajankohtana käytännössä pois yrittäjien keinovalikoimasta vuodenajasta johtuen.

Talousvaliokunta muistuttaa, että ravintolaliiketoiminnan tällä hetkellä kokemat vaikeudet eivät ole seurausta yksinomaan lainsäädännön ja viranomaispäätösten rajoituksista, vaan myös kuluttajien käyttäytymisen muutoksista tartuntariskin välttämiseksi. Talousvaliokunta korostaa, että tästä syystä ravitsemisliiketoiminnan järjestäminen ja sen valvonta tavalla, joka vahvistaa kuluttajien luottamusta palveluiden käyttämiseen terveysturvallisuus huomioiden, on keskeinen edellytys taloudellisen toimeliaisuuden mahdollistamiselle. Epidemian torjuminen mahdollisimman vaikuttavin täsmätoimin on tärkeää. Kansainväliset esimerkit osoittavat, että rajoituksia on kohdistettu maahantuloon karanteenein ja kohtaamisiin. Mikäli epidemia kiihtyy, kulutuskäyttäytyminen on omiaan hiljenemään ja laajamittaisempia rajoituksia on otettava käyttöön. Talousvaliokunta huomauttaa, että taloutta on tarkasteltava kokonaisuutena. Epidemian ennaltaehkäisy kohdistuu enemmän niihin toimialoihin, joissa fyysisten kontaktien määrä on merkittävä. Tämä on huomioitava tukitoimien kohdentamisessa.

Talousvaliokunta toistaa useiden aikaisempien elinkeinotoiminnan sääntelyesitysten yhteydessä tekemänsä huomautuksen, jonka mukaan elinkeinotoiminnan järjestämisen kannalta sääntelyn muutos on aina kitkatekijä, myös silloin, kun muutos merkitsee velvoitteiden tai rajoitusten keventymistä: sääntelyn lyhyen syklin edestakaiset muutokset merkitsevät yritysten hukkatyön ja -materiaalien lisääntymistä ja vaikeutta pysyä selvillä sallitun ja kielletyn toiminnan alasta.

Käsillä olevassa hallituksen esityksessä on pyritty löytämään tasapaino elinkeinon harjoittamisen mahdollistamisen ja viruksen leviämisen estämisen välillä. Ottaen huomioon, että virusepidemia on osoittautumassa vaikeammin ennakoitavaksi kuin mitä keväällä arvioitiin, tasapainon tavoittelussa täytyy olla aikaisempaa suurempi painoarvo yhteiskunnan toiminnan mahdollistamisella, jotta voidaan varmistaa julkisten tukimekanismien kestävyys ja resurssien riittävyys niihin kohteisiin, joissa niitä kaikkein eniten tarvitaan.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Talousvaliokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto TaVL 21/2020 vp

Helsingissä 14.10.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Juhana Vartiainen kok
varapuheenjohtaja Hanna Kosonen kesk
jäsen Atte Harjanne vihr
jäsen Mari Holopainen vihr
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Eeva Kalli kesk
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Riitta Mäkinen sd
jäsen Matias Mäkyne sd
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Janne Sankelo kok
jäsen Joakim Strand r
jäsen Hussein al-Tae sd
jäsen Veikko Vallin ps
jäsen Tuula Väätäinen sd
jäsen Johannes Yrttiaho vas
varajäsen Heikki Vestman kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Teija Miller

Valiokunnan lausunto TaVL 21/2020 vp
Eriävä mielipide 1

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 1

Mielipide

Esitämme,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa talousvaliokunnan lausunnossa olevan huomioon ja

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi lausuman. (***Eriävän mielipiteen lausumaesitys***)

Eriävän mielipiteen lausumaesitys

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto muuttaa lakiesitystä siten, että erilaisten ravintoloiden toimintaedellytysten säilyttämiseksi rajoituksia sovelletaan vain niillä alueilla, joilla ne ovat välttämättömiä, ja siten, että

a) ruokaravintoloissa sallitaan 75 prosentin täyttöaste,

b) ravintoloita, joissa ei ole anniskelua tai joissa anniskelu toteutetaan ruokailun yhteydessä, toteutetaan väljempää sääntelyä aukioloaikojen osalta verrattuna niihin, jotka ovat anniskeluravintoloita,

c) yhteiskunnan ympärivuorokautista toimintaa palveleva ravintolatoiminta jätetään aukiolosääntelyn ulkopuolelle kokonaan ja

d) ilta-aikaan lähtevien liikennevälineiden kilpailuasetelmaa ulkomaisen lipun alla seilaviin liikennevälineisiin ei heikennetä.

Helsingissä 14.10.2020

Pia Kauma kok
Janne Sankelo kok
Juhana Vartiainen kok
Heikki Vestman kok

Valiokunnan lausunto TaVL 21/2020 vp
Eriävä mielipide 2

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 2

Perustelut

Majoitus-, ravintola- ja matkailuala on merkittävä työllistäjä, ja mainitut toimialat tukevat toisiaan. Ravintola-alan liiketoiminnan kohtuuton vaikeuttaminen vaikuttaa siis kokoaan laajemmin talouden toimintaan.

Perussuomalaisten mielestä toimenpiteet, joilla pyritään hillitsemään epidemiaa, ovat suositeltavia ja jopa välttämättömiä. Samanaikaisesti pitäisi kuitenkin pyrkiä raskaiden taloudellisten seuraamusten takia lievimpien mahdollisten hillitsemistoimien valintaan.

Hallituksen esityksessä ei riittävästi huomioida ravintolatyypien välisiä eroja. Riskit ovat verraten matalia esimerkiksi ruokaravintolassa, jossa asiakkaat istuvat pöydän ääressä koko käyntinsä ajan, eivät tyypillisesti päihdy voimakkaasti ja pöytäseurue koostuu useimmiten tutuista, kuten perheestä tai työtovereista. Vastaavasti kovaäänistä musiikkia soittava viihderavintola, jonka myynti rakentuu alkoholin varaan ja jossa istumapaikkoja on vähän, aiheuttaa suurempia tartuntariskejä.

Perussuomalaisten mielestä 58 a §:n 2 momentti on liian ankara. Mitään erityistä syytä sille, miksi kaikkien ravintoloiden olisi suljettava viimeistään kello 23, ei ole. Anniskelun lopettaminen viimeistään kello 22 on liioiteltua. Erityisesti ruokaravintoloiden voi sallia olevan auki vapaasti, mutta anniskeluun sopivampi lopettamisajankohta olisi esimerkiksi keskiyö, ja harkinnanvaraisesti turvaväleistä ym. huolehtimaan pystyville yökerhotyypisille ravintoloille anniskelun lopettamisajankohdaksi sopisi kello 1.

58 a §:n 3 momentti rajaa asiakkaiden määrän enintään puoleen siitä, mitä anniskeluluvassa tai rakennussuunnitelmassa suurimmaksi määräksi mainitaan. Perussuomalaisten mielestä tämä on väärin. Jos ajattelemme ruokaravintolaa, jonka asiakastilat koostuvat ruokailevien asiakkaiden istumapaikoista, kaikki asiakaspaikat voidaan käyttää, kunhan etäisyydet pöytien välillä ovat riittävät.

Ilmeisesti esityksen kirjoittajat tietävät itsekin ehdot tiukoiksi, sillä jostain syystä momentit 2 ja 3 eivät koske henkilöstöravintoloita.

Perussuomalaiset toivovat myös MaRa ry:n esittämän mukaisesti, että hallitus esittäisi tiedot ja perustelut, miksi omavalvonta, hygieniatoimenpiteet ja istumapaikkavaatimus riskiperusteisen viranomaisvalvonnan kanssa eivät riitä ja rajoitusten ehdotettu tiukentaminen on välttämätöntä.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

**Valiokunnan lausunto TaVL 21/2020 vp
Eriävä mielipide 2**

Helsingissä 14.10.2020

Veikko Vallin ps
Minna Reijonen ps